

Nazi İdeolojisinde Yahudi'nin Konumu ve Toplumsal Fantazi

Zizek, Lacancı psikanalizin ünlü "*Che voi, aslında benden ne istiyor*" sorusunu ırkçılık örneğiyle örtüştürerek açıklamaktadır. Antisemitizme göre Yahudi, eylemlerine birtakım gizli güdülerin (dünyaya hâkim olmak) yön verdiğinden şüphelenilen, ne istediğinden emin olamadığımız biridir. Antisemitizmde "Yahudi ne istiyor"un cevabı, bir tür "Yahudi komplosu fantazisi"dir.

Açıklanması lüzumlu olan, fantazinin ötekinin arzusunun açtığı boşluğu dolduran bir inşa, imgesel bir senaryo olarak işlev gördüğüdür. Dolayısıyla alışılmış fantazi tanımı -arzunun gerçekleştirilmesini temsil eden hayalî senaryo- yanılıcı, en azından muğlaktır. Fantazi hem arzumuzu koordine eden çerçevedir hem de "aslında ne istiyor" sorusuna karşı bir savunma, ötekinin arzusunun uçurumunu gizlemeye yarayan bir perdedir. Paradoksu uç noktasına kadar (totoloji) götürecek olursak arzunun kendisinin arzuya karşı bir savunma olduğu bile söylenebilir: Fantazi sayesinde yapılanan arzu, ötekinin arzusuna karşı bir savunmadır.

Yahudilerin saf ve kusursuz ırkçılık nesnelere olarak neden seçildiklerine dair düşünürün analizi oldukça çarpıcıdır: Tanrı'nın suretini yapmanın (ötekinin arzusunun boşluğunu pozitif bir fantazi senaryo ile doldurmanın) yasaklandığı Yahudilerin Tanrısı, "aslında benden ne istiyor" sorusunun ürkütücü derinliğiyle, ötekinin arzusunun en sert ve katıksız cisimleniş örneğidir. Tanrı'nın ne yapmak istediği, İbrahim meselinde sergilendiği üzere somut bir talepte (oğlunu öldürmesini emrettiği) bulunduğu zaman bile belirsizdir. Bu korkunç edimle İbrahim'in Tanrı'ya duyduğu sadakatini sergilemesi istenmiştir demek derinliksizdir. Yahudi müminin konumu, *Büyük Öteki*'nin (Tanrı'nın) onun başına getirdiği felaketler karşısında üzülme yerine idraksizlik, şaşkınlık hatta dehşet hissi yaşayan bir insanın konumudur.¹ Söz konusu katatonik hal, Tanrı'nın Yahudi halkıyla

*Tıp Doktoru, Siyaset Bilimi/Felsefesi Doktoru.

¹ Zizek'in Yahudi analizi ile Agamben'in *Muselman* tipolojisi arasındaki organik ilişki dikkat çekicidir. Konuyla alakalı en verimli yerli anlatım için Bkz., <http://viraverita.org/yazilar/fasizm-in-konsantre-mekani-olarak-kamp>

yaptığı kurucu ilişkiyi tanımlayan anlaşmaya da damgasını vurur. Yahudilerin kendilerini “seçilmiş halk” olarak görmeleri kendi üstünlüklerine tapınmanın sonucu değildir; onlar da tıpkı diğer halklar gibi sıradan hayatlar yaşayan, sıradan insanlardır. Aniden travmatik bir şimşek çakışı gibi, ötekinin onları (Musa yoluyla) seçmiş olduğunu öğrenmişlerdir. Kripkeci terminolojiyle ifade edersek bunun, sahip oldukları betimleyici özelliklerle alakası yoktur.² Yahudi müminler varlıklarını, ötekinin arzusunun muamması içinde, fedakârlık ya da sevgi dolu bir adanmışlık yoluyla simgeselleştiremedikleri içindir ki dayanılmaz endişe uyandıran *benden ne istiyor* noktasında, bir tür travmatik araf aralığında sürdürürler.³

Bu durumda fantazi “*benden ne istiyor*” sorusuna, ötekinin arzusunun, ötekideki eksiğin dayanılmaz gizemine verilen bir cevap olarak görülebilir. Fakat arzumuzun koordinatlarını belirleyen, bir şeyi arzulamamızı sağlayan çerçeveyi kuran da fantazinin kendisidir. Lacancı psikanalizin temel etik düsturunun neden “arzuna kapılmamak” olduğu ve psikanalizin kapanma anının fantaziden geçmek ile örtüştüğü bu bağlamla anlaşılabilir. Analiz sürecinde ötekinin arzusu analistin arzusu biçimine bürünür. Aktarımın çözülmesi, analiz edilen kişinin ötekindeki boşluğu ve eksikliği doldurmaktan vazgeçtiği zaman gerçekleşecektir.

Lacancı öznenin bölünmüş, üzerine çizik atılarak ifade edilmiş, anlamlandırma zincirindeki bir eksiğe işaret ettiği herkesin malumudur. Teorinin en can alıcı kısmı ise simgesel düzenin/*Büyük Öteki*’nin üzerine de çok temel bir imkânsızlığın çarpı attığı, imkânsız/travmatik bir çekirdek, merkezî bir eksiklik etrafında yapılandırılmıştır. Öteki’deki bu eksiklik olmasaydı, yapı kapalı bir bütün haline gelir, özne radikal biçimde yabancılaşmak zorunda kalırdı. Öteki’deki bu eksik, deyim yerindeyse, özneye bir nefes aralığı bırakarak mutlak yabancılaşmadan (onun eksiğini doldurarak değil kendi

*Agamben’in başlıca meselelerinden biri insanın yapısını, neliğini anlamaya çalışmaktır. Ne var ki Agamben bunun pek de olanaklı olmadığını düşünür. İnsanın neliğine dair soruların, egemen ve siyaset kavramlarına bağlı olarak, *biyoiktidarın* ve dolayısıyla *biyosiyasetin* imkân verdiği kadar sorulabileceğini düşünür. Öyle ki egemen tarafından insanın neliği mutlak bir belirtenim altına alınmak istenmektedir. Bunun sonucunda, insanın hayvansal ve insansal yaşamının nerede başlayıp nerede bittiğinin belirsiz olduğu görülür. İnsanın neliği konusunda ayrımlar yapmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Belki de insanlık, tanhe bağlı olarak, amaçladığı noktaya ulaşmış/*telosunu* tamamlamış ve tekrardan bir geriye dönüş yoluna girmiştir. Bu noktada Agamben, Schmitt’ten de anımsanan *çıplak hayat* kavramını kullanır. Bu kavram insanın bütün her şeyden annarak sadece yaşam ve ölüm ikilemine indirildiği bir “sıfır derecesi”ne işaret eder. Agamben bugün çıplak hayatın siyasallaştığını, bunun biyosiyasetin başlıca ayaklarından biri haline geldiğini gösterir. Bu noktada Roma Hukuku’ndan *homo sacer* kavramına işaret eder. Agamben *homo sacerin* “bir suç teşkil etmeden öldürülebilir ama kurban edilemeyen” bir hayat olduğunu söyler. Bu noktada çıplak hayat ve biyosiyaset ilişkisinin en iyi örneğini Agamben, *toplama kamplarında* bulur. Burada yaşamı ve ölümü bünyesinde içiçe geçmiş *Muselmanın* karakterinden bahseder. Muselman bütünleriyle çıplak hayatla sınırlanmış bir kimsedir.

² Niye seçilmişlerdi, niye kendilerini Tanrı karşısında birdenbire borçlu konumda bulmuşlardı? Tanrı aslında onlardan ne istiyordu? Ensestelin yasaklanmasıdaki paradoksal formülle cevap aynı zamanda hem imkânsız hem yasaktı. Bkz., Slavoj Žižek, *İdeolojinin Yüce Nesnesi*, çev. Tuncay Birkan, 4. Basım, Metis Yayınları, Ağustos 2011, İstanbul, s.132.

³ *Teolojik belirleme*; Yahudilerin neden Muselman formuna dönüştüğünü de açıklar. Ek olarak Bkz., A. g. e., s.132-133.

eksikliğini öteki(n)deki eksikle özdeşleştirmesine imkân vererek) kurtulmasını sağlar. Bu noktada fantazi anlamlandırıcı bir işlev icra eder; dünyayı tutarlı bir yer olarak yaşamamızı sağlayan çerçeveyi, tikel anlamlandırma etkilerinin gerçekleştiği *a priori* mekânı kurar. Fantazinin işlevi öteki(n)deki açığı doldurmak, onun tutarsızlığını gizlemektir.⁴

Zizek'e göre Althusser'in çağırma teorisinden yola çıkan postyapısalcı yazımın zaafı, bir ideolojinin etki sahasını imgesel ve simgesel özdeşleşme mekanizmaları yoluyla kavramaya çalışmış olmalarıdır. Bu bakışla “arzu-fantazi-ötekideki eksik ve artı keyif” etrafındaki dürtüden oluşan “çağırma ötesi” boyut dışarıda bırakılır:

“...İlk bakışta bir ideoloji analizinde yapılması uygun olan şey sadece, ideolojinin bir söylem olarak işleyiş biçimini; yüzergezer gösterenler dizisinin belli düğüm noktalarının müdahalesiyle nasıl totalize edildiğini, bütünleşmiş bir alan haline getirildiğini, kısacası söylemsel mekanizmaların ideolojik anlam alanını nasıl kurduklarını incelemekmiş gibi görünebilir. Bu perspektifte gösterendeki keyif, ideoloji öncesi bir şey, toplumsal bir bağ olarak ideolojiyle alakası olmayan bir şey olacaktır. Ama sabık totalitarizm örneği, bütün ideolojiler için, ideolojinin kendisi için geçerli olan bir şeyi gösterir. İdeolojik etkinin yani ideolojik bir gösterenler ağının bizi "tutma" tarzının son dayanağı, keyfin anlamsız ideoloji öncesi çekirdeğidir. İdeolojide her şey ideolojik anlam değildir, ama ideolojinin son dayanağı da bu artı fazladır.”⁵

Dolayısıyla ideoloji analizinin birbirini tamamlayan iki işlemi bulunur. İlki; ilgili metnin söylemsel, semptomatik okumasıdır: İdeolojik alanın heterojen yüzer-gezer gösterenlerinin montajını ve onları bütünleştiren düğüm noktalarını çözerek, anlamı yapıbozuma uğratar. İkincisi ise ideolojik anlam alanının ötesinde ama aynı zamanda içinde olan, fantazide şekillenmiş ideoloji öncesi keyfi nasıl ürettiğini göstermeyi amaçlar.

Zizek, söylem analizini *jouissance* ile tamamlama gerekliliğini göstermek için ideolojinin belki de en saf hali olan “antisemitizme” yeniden döner. Söylem düzeyinde Yahudi figürüne yüklenen “simgesel aşım belirleme” aşımını ifşa etmek zorlayıcı bir teorik çaba gerektirmez. Antisemitizmin çarpıcı yer değiştirme histerisi, toplumsal antagonizma yerine, sağlam toplumsal beden ile onu yıpratıcı Yahudi arasındaki antagonizmayı öne sürmektedir. İmkânsız olan, antagonizmaya dayalı toplumsal yapı değildir, bozulmanın kaynağı Yahudi'nin varlığına yerleştirilir. Tikel bir unsur olan Yahudi figürü, zıt

⁴ Fantazi Ötekinin (simgesel düzenin) travmatik bir imkânsızlık etrafında, simgeselleştirilemeyen bir şey (*Jouissance*-keyfin çekirdeği) etrafında yapılandırılmış olduğunu gizler. Fantazi sayesinde *Jouissance* evcilleştirilir, mutenalaştırılır. Bu anlamda analizde fantaziye katettiğimizde ulaşacağımız nokta dürtüdür. Fantazinin ötesinde hiçbir özkem ya da benzer bir yüce olgu yoktur, yalnızca *Sinthome* etrafındaki dürtüye ulaşılır. Bu yüzden fantaziden geçmek ile bir *Sinthome* ile özdeşleşmek arasında kesin bir bağ vardır. Ek olarak bkz., Slavoj Zizek, *İdeolojinin Yüce Nesnesi*, çev. Tuncay Birkan, 4. Basım, Metis Yayınları, Ağustos 2011, İstanbul, s.141.

⁵ Bkz., Slavoj Zizek, *İdeolojinin Yüce Nesnesi*, çev. Tuncay Birkan, 4. Basım, Metis Yayınları, Ağustos 2011, İstanbul, s.142.

özellikleri, üst ve alt sınıflar ile birlikte anıştırılarak yoğunlaştırılır.⁶ Yerdeğiştirmeye anlamını veren ve etkili kılan Yahudi imgesinin bir dizi heterojen antagonizmayı sıkılaştırarak içinde barındırmasıdır.* Yahudi, bozulmuş toplumsal antagonizmanın temsili ve semptomudur. Lakin söz konusu metaforik-metonimik yer değiştirme mantığı Yahudi imgesinin arzuyu nasıl uyandırdığını, *jouissance*'ı biçimleyen fantazi çerçevesi içine nasıl girdiğini açıklamaya yetmez. Fantazi, temel/kurucu imkânsızlığın boş yerini dolduran bir senaryo, o boşluğu maskeleyen bir perdedir dolayısıyla fantazinin yorumlanması değil, katedilmesi gerekir. Yapılması gereken onun ardında hiçbir şey olmadığını ve fantazinin tam da bu “hiçbir şeyi maskelediğini” görmektir.

“İdeoloji alanında sınıfsal ilişki diye bir şey yoktur. Toplum her zaman, simgesel düzenle bütünleştirilemeyen antagonistik bir yarılma tarafından katedilir. İdeolojik fantazinin iddiası, antagonistik bir bölünme ile malul olmayan bir toplum, parçaları arasında organik, tamamlayıcı nitelikte bir ilişki olan bir toplum vizyonu inşa etmektir.”⁷

Çarpıcı bir örnek olarak korporatif toplum ideali; organik bir tamlık olarak farklı sınıfların her birinin bedene katkıda bulunan organlara benzetildiği, bir organizma olarak toplum vizyonudur. Bir bedenle özdeşleştirilen toplum tahayyülünün en klasik ideolojik fantazi olduğu söylenebilir. Bu noktada Yahudi; sağlam toplumsal dokuya çürümeyi getiren yabancı bir unsur (invaze tümöral doku gibi), toplumun yapısal imkânsızlığını hem inkâr eden hem de cisimleştiren fetişdir.

Toplumsal fantazi zorunlu olarak antagonizma kavramının muadilidir. Fantazi tam da antagonist yarılmanın maskelenme biçimi; ideolojinin kendi başarısızlığını -henüz ilk kuruluşu esnasında- yok saymasını sağlayan araçtır.⁸ Laclau ve Mouffe'un; toplum diye bir şey yoktur, toplumsal olan merkezî bir antagonizma tarafından katedilen, kurucu bir imkânsızlık etrafında yapılanmış, tutarsız bir alandır şeklindeki tezi, sabit bir simgesel kimlik veren tüm özdeşleşme süreçlerinin nihai başarısızlığa mahkûm olduğunu ima etmektedir.⁹ İdeolojik fantazinin işlevi bu başarısızlığı örtmek, özdeşleşmenin ontolojik imkânsızlığını telafi etmektir.

Nasyonal Sosyalizm için Yahudi kendi imkânsızlığını içermesinin aracıdır. Pozitif mevcudiyeti totaliter projenin içkin sınırının cisimlenişidir. Aceleci bir sonuçla totaliter rejimleri “saydam ve homojen” bir toplum kurmak isteyen ütopyacılar şeklinde nitelemek yetersizdir. Antisemitizm

⁶ *Negatif Metaforik Yoğunlaşma*, örneğin Yahudiler; pis ve entelektüel, zengin ve hırsız vb.

* Ekonomik (vurguncu, talancı Yahudi), siyasi (entrikacı, gizli bir gücün sahibi), ahlaki-dini (Hristiyan karşıtı, günahkâr) ...vb.

⁷ Bkz., Slavoj Žižek, *İdeolojinin Yüce Nesnesi*, çev. Tuncay Bıkan, 4. Basım, Metis Yayınları, Ağustos 2011, İstanbul, s.143.

⁸ *Fantazinin Ontolojik Statüsü*. Bu noktada her ideolojinin toplum diye organik bir bütün varsaydığı anda bir fantaziye ontolojik yazgılı olduğu sonucu çıkarabiliriz.

⁹ Detaylı anlatım için bkz., Ernesto Laclau-Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, Londra, 1985 (Türkçe: Hegemonya ve Sosyalist Strateji, çev. A. Kardam-D. Şahiner, Birkim, 1992).

örneğinde bu bilgi, Yahudi figürü ile yapının içine katılır. Faşist ideolojilerin tümü kendi içkin imkânsızlığının yerini dolduran mütecavize karşıt bir mücadele olarak kurulur. Alman faşizminde Yahudi, nüvesel bir blokajın fetişist cisimlenişinden başka bir şey değildir.

Sağlam bir ideoloji analizi, totaliter evrenin algıladığı nedensellik bağımlı tersine çevirmeli, verili ideolojik yapı içerisinde onun olanaksızlığını temsil eden etmeni tespit etmelidir. Nasyonal Sosyalist ideolojide toplumun tamlığa ulaşmasını engelleyen Yahudiler değil, kendi antagonistik doğası, içkin blokajdır. Burada simgeselden dışlanan şey, gerçeklik düzlemine paranoid bir Yahudi kurgusu olarak geri dönmektedir.¹⁰ Toplumsal antagonizmanın somut bir biçime bürünüp yapının yüzeyine fıskırdığı nokta toplumsal mekanizmanın işlemediği, çatırdadığı noktadır. Yahudi, organik yapıya dışarıdan sapma, düzensizlik ve bozukluk getiren istenmeyen bir eklenti, yok edilmesi düzenin, istikrarın ve özdeşliğin yeniden kurulmasını sağlayacak “dış pozitif” olarak görülür. Analizde yapılması gereken toplumsal fantaziye katedip semptomla özdeşleşmek, Yahudi'ye atfedilen özelliklerde toplumsal sistemin kendisinin zorunlu hakikatini görmektir.

Lacan semptomu icat eden ilk kişinin Marx olduğunu söylerken bu türden bir “aşırı fazladan” bahseder. Gündelik burjuva bilinci tarafından ekonomik krizler, savaşlar gibi sapmalar, sistemin olumsal deformasyonu ve revizyon ile ortadan kaldırılacak hatalar olarak değerlendirilirken Marx tüm bunların sistemin kendisinin zorunlu ürünleri, gerçeğin sistemin antagonistik karakterinden fıskırdığı noktalar olduğunu göstermiştir.

Yonca Gökalp, "Nazi İdeolojisinde Yahudi'nin Konumu ve Toplumsal Fantazi"

<https://www.fikirtepedi.com/psikoloji/nazi-ideolojisinde-yahudinin-konumu-ve-toplumsal-fantazi/> (Yayın Tarihi: 23 Nisan 2024).

¹⁰ Nazi ideolojisinde bütün insan ırkını hiyerarşik, uyumlu bir bütün oluştururlar. En tepedeki Ari ırkını kaderi yönetmek, siyahilerin-Çinlilerin ve diğerlerinin ise onlara hizmet etmektir. Yahudileri hariç tüm ırkının yeri ve görevi bellidir, onlara uygun bir yer yoktur, onların kimlikleri bile sahtedir, sınırları ihlal etmekten, toplumsal dokuya huzusuzluk, antagonizma sokmaktan, bu dokuyu bozmaktan başka bir işe yaramazlar. Bu yüzden Yahudiler dünya üzerinde hâkimiyet kumayı amaçlayan gizli bir Efendi işlevi görürler, Arilerin karşı imgesidir, onların bir tür negatif, sapkın ikizidirler. Dolayısıyla yok edilmeleri gerekir, diğer ırkının ise kendi yerlerinde kalmaya zorlanmaları ise yeterlidir. Bilgi için bkz., *Tahakküm İrkçılığı/Nefret İrkçılığı ayrımı*, Kovel Joe, White Racism, Londra, 1988.